

Вплив світової фінансово-економічної кризи на зарубіжну трудову міграцію з України

Аналізується вплив світової фінансово-економічної кризи на зарубіжну трудову міграцію з України. Визначено характерні риси трудових мігрантів як окремої соціально-професійної групи. Відображено колективний соціально-демографічний портрет зарубіжних трудових мігрантів; представлено оцінки українцями наслідків світової фінансово-економічної кризи; вказано стратегії виживання в умовах кризи; проаналізовано особливості працевлаштування мігрантів та причини їх повернення на батьківщину; наведено самооцінку рівня матеріального добробуту сім'ї та статусних позицій у соціальній ієрархії. Доведено необхідність вивчення досвіду трудових мігрантів на зарубіжних ринках праці.

Ключові слова: зарубіжна трудова міграція, світова фінансово-економічна криза, трудові мігранти, соціально-демографічний портрет мігрантів.

Зацікавленість проблемою зарубіжної трудової міграції останнім часом зростає і поглиблюється. Процес цей дедалі міфологізується, його справжні масштаби перебільшуються до неправдоподібних розмірів.

Трудові мігранти – це спільнота, що об'єднує людей з досить високим рівнем адаптації до умов ринкової економіки. Вони обирають і реалізують такі ринкові стратегії, домінантами яких є самозайнятість та підприємницька діяльність. Це люди, які готові до ризиків, орієнтуються переважно на власні сили і ресурси, культивують цінності, що їх поділяють, як правило, представники середнього класу, притому що за рівнем добробуту вони набагато ближчі до «нових бідних», аніж до «нових середніх». Вони вирізняються раціоналізмом вибору життєвих стратегій, узгодженого з наявними та доступними соціально-економічними ресурсами; високою соціально-мотиваційною напруженістю, що стимулює їх до переборення перешкод у використанні цих ресурсів; залученістю до різноманітної підприємницької діяльності; новими стандартами та зразками поведінки на ринку праці; специфічними моделями соціальної поведінки; системою цінностей; зовнішньополітичними орієнтаціями та внутрішньополітичним вибором. У цій соціальній групі міститься чималий потенціал соціальної самоорганізації та національної мобілізації.

Трудові мігранти – свого роду місіонери ринкової ідеї, носії підприємницької свідомості, піонери на зарубіжних ринках праці. І як такі вони утворюють соціально-професійну групу, що поза сумнівом є «класотворною» і з часом інкорпорується в багатошаровий середній клас, який зростає в країні. А перевага контингентів молоді, чоловіків та мешканців малих міст і сільської місцевості в соціально-демографічній структурі цієї групи вказує на залучення до процесів трансформації економічних та суспільних відносин найактивніших індивідів, з одного боку, а з іншого – демонструє глибину проникнення модернізаційних реформ і їхніх не завжди позитивних наслідків у широкі маси.

Такі висновки були зроблені 2002 р. в процесі поглибленого аналізу даних соціологічного моніторингу українського суспільства, що його здійснив Інститут

соціології НАН України з 1992 р. За минулі сім років країна змінилася. Іншим став увесь світ, що поринає дедалі глибше в системну фінансово-економічну кризу. Чи впливає вона на динаміку, структуру та інтенсивність потоків трудової міграції українців у зарубіжні країни і як саме? Чи змінилися самі трудові мігранти? Які перспективи розвитку чи, навпаки, згортання зарубіжної трудової міграції? На пошуки відповідей на ці запитання й спрямовані зусилля автора статті.

Колективний соціально-демографічний портрет зарубіжних трудових мігрантів. Всупереч поширеному в ЗМІ сюжету про покинутих напризволяще дітей без материнської опіки, насправді вони помітно частіше залишаються без батьківської турботи і піклування: контингент зарубіжних трудових мігрантів лише на одну третину складається з жінок, а на дві третини – з чоловіків. Три чверті співвітчизників, що працюють за межами країни, перебувають у шлюбі: 64,7% – в зареєстрованому, 9,6% – у фактичному. Розлучених серед трудових мігрантів порівняно небагато – 7,1%, майже вдвічі частіше зустрічаються серед них особи, які ніколи не перебували у шлюбі (13,5%). В зарубіжній трудовій міграції з України беруть участь переважно люди квітучого працездатного віку: 70,2% цього контингенту перебуває у віці 30-55 років, а ще 17,7% не досягли 30 років. Трудові мігранти старшого віку становлять лише 12,1%. Середній вік українського заробітчанина – 41-42 роки, тим часом як решта співгромадян уже досягла середнього віку 46 років. Більшість трудових мігрантів мають або загальну середню освіту (38,6%), або середню спеціальну (32,3%). Вищу освіту отримали 12,6% українців, що працюють за кордоном, така сама частка (12,7%) має або початкову, або неповну середню освіту.

Як і раніше, майже дві третини гастарбайтерів – це мешканці сільської місцевості (34,8%) і невеликих міст (29,1%). З міст із населенням 250 тис. жителів і більше виїжджає за межі України на роботу лише щотретій трудовий мігрант (34,8%). Як і за колишніх часів, основна маса працюючих за кордоном співгромадян – це мешканці західних областей України (43%). Жителі центральних областей становлять чверть контингенту зарубіжних трудових мігрантів (27,4%). Набагато рідше залучаються в цей процес українці зі Сходу країни (19%) й ще рідше – мешканці південних областей (13,3%). Таким чином, географія потоків зарубіжної трудової міграції залишилася майже без змін.

Світова фінансово-економічна криза та її наслідки в оцінках українців. Переважна більшість українців, за їх власними оцінками, вже стали жертвами катастрофічного руйнування механізмів, що регулюють функціонування світової економіки і підтримують рівноважний стан світової фінансової системи. Щоп'ята українська сім'я сприймає ситуацію, в якій опинилася, як катастрофічну. Більше половини опитаних характеризують стан своєї сім'ї як досить уразливий, хоча й не катастрофічний. Такої думки частіше дотримуються в сім'ях, члени яких жодного разу не виїжджали за кордон (62,4%). У сім'ях же трудових мігрантів такі оцінки даються рідше (54,4%). Водночас вони частіше оцінюють рівень впливу фінансово-економічної кризи на життя своєї сім'ї як незначний (19,6% проти 15,6%).

Насамперед криза завдала відчутного удару купівельній спроможності української сім'ї: придбання одягу, взуття, інших речей стали більш рідкими (61,8%). В щодругій сім'ї рідше купують деякі продукти харчування. Інакше й бути не могло: адже сімейний гаманець помітно схуднув у кожному третьому домогос-

подарстві через невиконання зарплати чи пенсії або її виплати в неповному обсязі. Щоп'яту сім'ю зачепили безробіття або неповна зайнятість. Почалися труднощі з виплатами отриманих у банках кредитів, водночас вкладники не можуть отримати зроблені ними раніше грошові внески на депозити. Зауважимо, що в сім'ях трудових мігрантів помітно рідше згадують про скорочене споживання продуктів харчування (43,0% проти 52,2%), хоча безробіття зачепило їх бюджети більшою мірою (25,9% проти 20,4%). Трудові мігранти частіше натрапляють на перешкоди при виплатах кредитів. У решті ж випадках вони переживають такі самі матеріальні труднощі, що й усі мешканці країни.

Українці тверезо оцінюють можливі довготривалі наслідки світової фінансово-економічної кризи. Найбільш ймовірними її проявами в Україні вони вважають зростання безробіття (68,9%) і стрімке падіння рівня життя (66,0%), що розвиваються на фоні кризи промислового виробництва (62,4%) та руйнації національної фінансової системи (40,0%). За їх оцінками, це супроводжуватиметься зростанням організованої злочинності й мафіозних угруповань (31,0%). Водночас посиляться і загостряться внутрішньополітичне протистояння та частішають міжпартійні конфлікти (26,4%), розпочнеться звуження сфери обслуговування і системи соціального забезпечення (20,8%), швидко погіршуватиметься якість докільця (16,3%). Ось така безрадісна футурологія.

Зауважимо, що українці з рідкісною однотайністю вибудовують ієрархію прийдешніх злигоднів і потрясінь. І оцінки трудових мігрантів практично не відрізняються від усереднених суспільних спостережень. Співвітчизники демонструють солідарність і в думках щодо еventуальних строків подолання негативних наслідків поточної фінансово-економічної кризи. Лише троє з десяти українців (30,5%) очікують побачити «світло в тунелі» через два роки, а скоріше за все – набагато пізніше (коли саме, не кажуть). Оптимістів, які розраховують дочекатися переборення важкого кризового стану економіки упродовж найближчих двох років, набагато менше – лише щодесятий співвітчизник плекає таку надію. В необґрунтованій ейфорії з приводу швидкої тріумфальної вікторії у протистоянні кризовому бідунству у найближчі місяці перебуває менше одного відсотка українського народонаселення. Проте більшість співвітчизників (59,4%) вагається у виборі відповіді щодо термінів подолання кризи.

Стратегії виживання в умовах фінансово-економічної кризи. Отже, на швидке одужання економіки і поліпшення рівня й якості життя співвітчизники не очікують. І тому вже сьогодні вибудовують стратегії виживання. Найчастіше вони обирають позицію активного протесту, хоч і без застосування насильства (73,5%). Рідше вони віддають перевагу позиції терпеливого вичікування, аби зберегти мир та злагоду в країні (62,8%). Бунтівників, готових удатися до насильства, аби добитися позитивних змін у країні і суспільстві, набагато менше (14%).

Попри готовність до протесту і навіть насильства, присутніх у настановах певної кількості українців, вони виношують здебільшого миролюбні плани поліпшення якості свого життя і досягнення більш високого рівня добробуту сім'ї. Саме тут українці, що мають досвід роботи за кордоном, дотримуються активнішої лінії поведінки. Вони частіше планують поліпшити упродовж найближчих двох-трьох років матеріальний стан своєї сім'ї (60,8% проти 46,9%), житлові умови (39,9% проти 27,3%), а також якість організації дозвілля й відпочинку (29,1% проти 21,4%). Для здійснення накреслених планів трудові мігранти мають намір змінити роботу на престижнішу та більш високооплачувану (24,0% проти 15,3%)

або відкрити (як варіант – розширити) власний бізнес (17,1% проти 7,2%). І, нарешті, вони збираються досягти успіху в професійній сфері діяльності іншим способом (10,1% проти 5,6%).

На відміну від трудових мігрантів, решта співвітчизників намагатиметься, як правило, зберегти свій соціальний статус (34,2% проти 21,5%). І ті, і інші однаково часто планують підвищити свій освітній рівень і професійну кваліфікацію (13,2%), а принагідно піднятися службовими сходами (7,5%). У всякому разі, респонденти стверджують, як правило, що докладуть максимум зусиль для реалізації своїх цілей і захисту інтересів сім'ї. Такі «активісти» частіше зустрічаються серед трудових мігрантів (66,4% проти 39,8%). А співвітчизники, які ніколи не працювали за кордоном, частіше обирають пасивну позицію і роблять вибір на користь поміркованої поведінки: не дуже напружуватися в житті, задовольнятися тим, що є, пливати за течією (21,3% проти 13,5%). А втім, щоп'ятий українець й досі не визначився з вибором життєвої позиції. Пристосуватися до теперішньої життєвої ситуації людям насправді дуже важко.

Третина співвітчизників перебуває у постійному пошуку себе в теперішньому житті; інша третина, навпаки, не має бажання пристосовуватися до реалій сучасного буття, живе, як доведеться, чекає змін на краще; а щосьомий так і не дав собі раду з відповіддю. На жаль, таких, хто активно включився в нове життя й кому ринкові відносини видаються природним способом життєдіяльності, сьогодні в країні досить мало – всього 18% українського населення. Зауважимо, що трудові мігранти відрізняються вищим рівнем адаптації до сучасної складної ситуації. Серед них зустрічається більше активних індивідів, що знайшли себе в новому житті (22,9% проти 17,5%), а таких, хто не має бажання або не зміг пристосуватися до теперішньої життєвої ситуації, відповідно менше (22,9% проти 35,0%).

Зауважимо, 17,1% трудових мігрантів і 7,2% співгромадян, що за кордоном не працювали, упродовж наступних двох-трьох років мають намір створити або розширити власний бізнес. Насправді можливість реалізувати підприємницьку ініціативу (створення приватних підприємств, заняття бізнесом, фермерство) приваблює набагато більшу кількість людей. Майже половина співгромадян (46,4%) оцінює таку перспективу як скоріше важливу або дуже важливу для себе особисто. Серед трудових мігрантів такі люди зустрічаються помітно частіше – в цілому вони становлять 60,1% контингенту працюючих за кордоном співвітчизників. Таких, що оцінюють можливість стати підприємцем як дуже важливу для себе особисто, серед трудових мігрантів в 1,6 рази більше ніж серед решти співгромадян: 31,6% проти 19,3%.

Важливою умовою здійснення підприємницької ініціативи є включення громадян у приватизаційні процеси. І хоч рівень участі в них українців не був низьким, проте це майже не вплинуло на становлення вітчизняного бізнесу. Об'єктами приватизації були переважно квартири, присадибні або дачні земельні ділянки, гаражі. Приватизаційний майновий сертифікат отримали 13,1% українців і лише 6,0% з них обміняли його на акції підприємства. Решта 6,7% співгромадян продали його іншим особам. Земельні паї приватизували лише 5,1%. На викуп підприємства наважився лише 1% опитаних, а в аукціоні або в конкурсі з метою придбати підприємство брали участь лише 0,3%. Понад чверть респондентів (28,8%) взагалі не брали участі в приватизаційних процесах. Рівень активності трудових мігрантів щодо приватизації був дещо вищий. Проте торкнувся він переважно особистих майнових, а не ділових інтересів.

У пошуках роботи. За основним місцем праці опитані є переважно найманими працівниками (78,2%). В країні майже не розвинута самозайнятість: людей, що працюють на себе, дуже мало – всього 7,4%. А таких, що зайняті у власному сімейному бізнесі, ще менше (2%). Серед трудових мігрантів рідше зустрічаються наймані працівники (68,8% проти 79,2%). Проте в 2,8 рази частіше за інших співвітчизників вони працюють виключно на себе (17,8% проти 6,4%) і в 1,4 рази частіше зайняті у власному сімейному бізнесі (2,5% проти 1,7%).

Троє з десяти дорослих українців зараз не працюють, а ті, що мають роботу, виконують її здебільшого не за набутою спеціальністю. Найчастіше це трапляється через її малопробитковість (30,8%) або перенасиченість ринку працівниками, які мають таку саму спеціальність (34,6%). Знайти іншу роботу за місцем проживання сьогодні вельми важко. З найбільшими труднощами зустрічаються співгромадяни, які шукають робоче місце за своєю кваліфікацією і з достатнім заробітком (77,6%). Досить складно отримати посаду з достатнім заробітком, хоч і не за кваліфікацією (68,1%). Бажаючи зберегти кваліфікацію без достатнього заробітку так само довго шукають свою нішу на ринку праці (54,0%). Й, нарешті, щодругий українець (54,2%) переконаний у тому, що знайти будь-яку роботу за місцем проживання сьогодні дуже складно.

Чи є труднощі працевлаштування, поширена незайнятість співвітчизників і скромні розміри їхньої заробітної плати визначальними причинами пошуку роботи за межами місця проживання? Найчастіше саме так пояснюють експерти походження потоків трудової міграції за межі України. Проте самі трудові мігранти, окрім цих причин, називають ще й інші, які ранжують наступним чином. Понад половина з них (56,7%) вказують передусім на низькі заробітки, щодругий (51,0%) називає бажання поліпшити умови життя. В дужках зазначимо, що потреба в оптимізації якості життя, поза сумнівом, спричиняється мізерністю фінансових коштів, доступних співвітчизникам на батьківщині. Дефіцит готівки в сімейному гаманці примушує людей робити вибір на користь праці за кордоном ще й для накопичення інвестиційного ресурсу з метою вирішення господарських та побутових проблем: придбання житла, побутової техніки, авто, оплати ремонту квартири або будинку (38,2%). І тільки потім вони називають таку причину працевлаштування за межами України, як відсутність роботи вдома, за місцем проживання (27,3%). Проте фінансові мотиви постійно виникають при подальшому обговоренні причин пошуку робочого місця за кордоном: це й бажання заробити кошти для отримання освіти (19,7%), виплати боргів (10,2%) і, нарешті, на відкриття своєї справи) бізнесу (9,6%).

Нааявні в переліку причин і особисті обставини: 12,7% трудових мігрантів сподіваються влаштувати особисте життя, а ще 6,4% позбутися сімейних проблем (конфліктів, розлучення тощо), 1,3% – об'єднатися за кордоном з чоловіком, дружиною, дітьми або іншими родичами. І лише окремі респонденти пояснюють свій зарубіжний вибір тим, що їх не влаштовує вдома характер роботи або умови праці на робочому місці (5,7%).

Контингент зарубіжних трудових мігрантів складається наполовину з «новобранців», що мають досвід одноразового відвідування інших країн з метою працевлаштування, наполовину – з «бувалих», які працювали там двічі, тричі і більше разів. Обидві групи розрізняються не тільки частотою трудових поїздок за кордон, а й структурою мотивів зарубіжного вибору місця роботи. Так, «новобранці» частіше за інших скаржаться на низьку заробітну плату і невдалість

пошуків роботи вдома, вони ж частіше інших сподіваються влаштувати за кордоном особисте життя. На відміну від них «бувалі» трудові мігранти, як правило, розраховують поліпшити умови життя, заробити кошти на освіту і виплату боргів, а заодно вирішити господарчі та побутові проблеми.

Що змушує трудових мігрантів повертатися додому? Насамперед туга за домівкою та самотність. Про це твердить щочетвертий опитаний, що повернувся на батьківщину. Щоп'ятий повернувся, бо заробив достатньо грошей. Стільки ж мігрантів (19,4%) зробили такий вибір тому, що закінчився дозвіл на перебування по роботі за кордоном. Щодругого вимусили повернутися додому сімейні обставини, передусім бажання об'єднатися з родиною на батьківщині. Щошостого підвело здоров'я, а щодесятому не сподобалося життя за кордоном. І тільки одиниці повернулися з метою відкрити свою справу / бізнес удома, в інших закінчився контракт, декому не пощастило знайти роботу за кордоном чи його депортували за порушення закону. Окремо відмітимо невеликий контингент трудових мігрантів (14,2%), що поїхали додому з метою відпочити перед наступною поїздкою на роботу за кордон.

Такі, хто побував на зарубіжних заробітках лише один раз, повертаються додому або за станом здоров'я, або з інших причин, серед яких найчастіше називаються звільнення у зв'язку з завершенням контракту, низькі заробітки, непривабливість життя за кордоном, але щонайперше – наполягання сім'ї на скорішому поверненні. Трудові мігранти, які неодноразово працювали в інших країнах, згадують частіше такі причини, як завершення контракту або дозволу на перебування в країні, намір відкрити свою справу на батьківщині і, певна річ, сімейні обставини. Саме вони й утворюють ядро контингенту трудових мігрантів, що збираються відпочити вдома перед наступною поїздкою за кордон.

Самооцінка рівня матеріального добробуту сім'ї та статусних позицій у соціальній ієрархії. Матеріально-статусна самоідентифікація українців вказує на значне розшарування за рівнем добробуту як контингенту трудових мігрантів, так і решти їх співгромадян, які ніколи не виїжджали за межі країни (табл. 1). Трудові

Таблиця 1

Самооцінка українцями рівня матеріального добробуту української сім'ї у 2009 р., %

Рівень матеріального добробуту сімей в оцінках мешканців України	Усі мешканці України		В тому числі			
			Такі, що мають досвід роботи за кордоном		Такі, що не мають досвіду роботи за кордоном	
	березень-квітень	вересень-жовтень	березень-квітень	вересень-жовтень	березень-квітень	вересень-жовтень
Злидений	1,8	4,7	0,6	1,3	1,9	5,0
Бідний	21,3	23,6	15,2	15,9	21,9	24,4
Нижче середнього	39,1	32,7	35,4	31,8	39,4	32,8
Середній	31,8	24,6	38,0	31,2	31,2	24,0
Вище середнього	3,8	3,8	6,3	8,3	3,6	3,4
Заможний	0,7	0,2	1,3	-	0,6	0,2
Багатий	-	0,1	-	0,6	-	0,1
Важко відповісти	1,5	10,3	3,2	10,9	1,4	10,1
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

мігранти, хоч і відносять свої родини частіше до категорій злидених, бідних і «початківців»-середніх, ніж до забезпеченіших прошарків суспільства, проте демонструють нижчий рівень розшарування за ознакою доходів і матеріального стану (51,2% проти 45,6%). На відміну від них українці, які ніколи не шукали щастя за кордоном, оцінюють співвідношення своїх бідних, небідних і просто заможних співгромадян як тривожне свідчення поглиблення майнової нерівності усередині України (63,2% проти 35,4%). І перші, й другі очікують, що їх родини упродовж найближчого півріччя можуть перейти в нижчу за рівнем доходу і матеріального стану. На підвищення свого матеріального статусу розраховують набагато менше співвітчизників. За оцінками трудових мігрантів, співвідношення «бідних» і «небідних» становитиме серед них 49,0% проти 39,5%, тоді як серед решти опитаних, за їх власними оцінками, відповідна пропорція становитиме 62,2% проти 27,6%.

Протистояти загрозі бідності співвітчизники збираються шляхом пошуку нової роботи. Щоправда, цей спосіб популярніший серед трудових мігрантів (71,1% проти 58,8%). Українці, які безвизно проживають у своїй країні, демонструють помітно вищий рівень розгубленості: щочетвертий з них не має жодних планів щодо подолання кризи, тоді як схильність до бездіяльності виявив лише щоодинадцятий трудовий мігрант. Зауважимо також, що залишити рідні місця в пошуках щастя в іншому місті, області або країні планують 13,3% трудових мігрантів, і лише 3% решти українців згадують про таку можливість.

Самооцінка трудовими мігрантами свого місця в соціальній ієрархії за минулі сім років стала більш оптимістичною. Те саме можна твердити і про зміни в оцінках своїх статусних позицій у суспільстві громадянами України, що ніколи не виїжджали працювати в інші країни. А проте трудові мігранти, як і раніше, дають більш високі оцінки своєму соціальному статусу. Їх вагома частина (41,7%) облюбувала третю сходинку уявної соціальної драбини, ближчу до золотої середини соціальної ієрархії – її четвертої сходинки, де розмістили свої сім'ї троє з десяти трудових мігрантів. Щоп'ятий з них бачить себе і свою сім'ю серед «соціальних низів» – на перших двох сходинках. Зауважимо, що в 2002 р. там перебувала,

Таблиця 2

Самооцінка статусних позицій в соціальній ієрархії українського суспільства (%)

Щаблі уявної соціальної драбини	Усі мешканці України		В тому числі			
			Такі, що мають досвід роботи за кордоном		Такі, що не мають досвіду роботи за кордоном	
	2002	2009	2002	2009	2002	2009
1 – найнижче становище	17,3	11,1	8,3	4,5	18,4	11,7
2	24,0	19,0	17,7	16,0	24,8	19,2
3	31,7	36,9	37,0	41,7	31,0	36,5
4	21,8	24,9	27,6	29,5	21,2	24,5
5	4,2	6,1	8,3	7,0	3,8	6,0
6	0,4	1,0	1,1	0,0	0,2	1,2
7 – найвище становище	0,6	1,0	0,0	1,3	0,6	0,9

за оцінками трудових мігрантів, кожна їхня четверта родина (26%). Дані таблиці 2 свідчать: сьогодні вони розміщують себе і свою сім'ю переважно на другій, третій і четвертій сходинках. Вони частіше за інших опитаних сприймають себе як представників середнього класу (38,2% проти 27,8%). Водночас решта співгромадян частіше заперечує свою належність до цього класу (57,4% проти 47,1%), хоч вони також піднесли самооцінку свого місця в соціальній ієрархії за минулі 5 років. Сьогодні вони відносять свої сім'ї до «соціальних низів» рідше, ніж у 2002 р. (30,9% проти 43,2%). Четвертій сходинці умовної соціальної драбини віддають перевагу 24,5%, а третій – 36,5% українців, які працюють на вітчизняних ринках праці і жодного разу за кордон не виїжджали.

Прикінцеве слово. Змінився час, змінилися ми самі. Стали іншими і трудові мігранти, які побачили раніше невідомий їм світ на власні очі й оцінили його позитивні та негативні якості. Сам процес трудової міграції набув більшої усталеності, інституціоналізувався, оздобився міфами і здобув міцну репутацію гострої національної проблеми, що гаряче дискутується в політичних, журналістських та експертних колах, часто не на користь істині. Армія трудових мігрантів не зростає і не меншає, вже склалося її ядро, що об'єднує найактивніших і найстійкіших індивідів. Досвід, що вони його здобули на зарубіжних ринках праці, неоціненний і вартий глибокого вивчення для кращого розуміння закономірностей формування внутрішніх і міжнародних ринків праці в епоху глобалізації й особливо сьогодні, коли світова фінансово-економічна криза охопила практично всі країни світу.

Прибиткова И.М. Влияние мирового финансово-экономического кризиса на зарубежную трудовую миграцию из Украины.

Анализируется влияние мирового финансово-экономического кризиса на зарубежную трудовую миграцию с Украины. Определены характерные черты трудовых мигрантов как отдельной социально-профессиональной группы. Отображен коллективный социально-демографический портрет зарубежных трудовых мигрантов; представлены оценки украинцами последствий мирового финансово-экономического кризиса; указаны стратегии выживания в условиях кризиса; проанализированы особенности трудоустройства мигрантов и причины их возвращения на родину; наведена самооценка уровня материального благополучия семьи и статусных позиций в социальной иерархии. Доказана необходимость изучения опыта трудовых мигрантов на зарубежных рынках труда.

Ключевые слова: зарубежная трудовая миграция, мировой финансово-экономический кризис, трудовые мигранты, социально-демографический портрет мигрантов.

Prybytkova I.M. The Influence of World Financial and Economic Crisis on the Labour Migration from Ukraine.

The analysis of influence of the world economy crisis on the foreign labour migration in Ukraine is made. The characteristics of labour migrants as the separate social and professional group are determined. The general social and demographic portrait of the foreign labour migrants is represented, the attitude of Ukrainians to the consequences of the world economy crisis is shown, the strategies of survival in terms of crisis are offered, the peculiarities of migrants employment and the reasons of their return to motherland are analyzed, the self-appraisal of the level of household material welfare and status position in social hierarchy are outlined. The necessity of examination of the labour migrants experience on the foreign labour markets is proved.

Key words: foreign labour migration, world financial and economic crisis, labour migrants, social and demographic portrait of migrants.

Надійшло 01.03.2010 р.